

СОБКО Г. М.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
та кримінології
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

ЩИРСЬКА В. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 343.326:343.28(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.48>

ІСТОРИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАГРОЗИ ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Стаття присвячена аналізу видів загроз при вчиненні кримінальних правопорушень пов'язаних із терористичним актом, а саме: Дослідження тероризму і терористичних актів в інтерпретації з міжнародними конфліктами є актуальною проблемою ХХІ століття. Ці феномени становлять пряму загрозу для громадян і національної безпеки держав. У міжнародній сфері вони наражають на небезпеку світове співтовариство, руйнують міждержавні відносини, доводячи їх до збройних конфліктів, що забирають життя неповинних громадян. В руйнівній обстановці організатори злочинних терористичних дій втручаються у внутрішні справи країн і встановлюють тотальний контроль над суверенними політиками. Викриття злочинних, терористичних організацій з метою запобігання терористичним загрозам – необхідність сучасності.

Дослідження тероризму і терористичних актів в інтерпретації з міжнародними конфліктами є актуальною проблемою ХХІ століття. Ці феномени є прямою загрозою для громадян і національних безпеки держав. У міжнародній сфері вони наражають на небезпеку світову спільноту, руйнують міждержавні відносини, доводячи їх до збройних конфліктів, що забирають життя невинних громадян. У руйнівній обстановці організатори злочинних терористичних дій втручаються у внутрішні справи країн і встановлюють тотальний контроль над суверенними політиками. Викриття злочинних, терористичних організацій із метою запобігання терористичних загроз – необхідність сучасності.

В статті приводяться приклади міжнародних конфліктів між Вірменією, Азербайджаном та, звісно, стан терористичної діяльності відносно України зі сторони Росії. Крім того зроблені висновки, які вплинуть на збереження глобального миру майбутнім поколінням необхідна консолідація сил усієї світової спільноти в боротьбі з терористичними проявами, їх викриттям і покаранням, а також зазначено, що Інтернет став основним шляхом для підшукування співучасників для вчинення терористичної діяльності.

Ключові слова: тероризм, терористичні акти, терористичні загрози, багатоаспектність проблеми, історія появи тероризму, міжнародний тероризм, тероризм як деформоване мультіявище.

Sobko H. M., Shchyrskya V. S. Historical determinants that influence terrorist threats

The article is devoted to the analysis of the types of threats in the commission of criminal offenses related to a terrorist act, namely: The study of terrorism and terrorist acts in the interpretation of international conflicts is an urgent problem of the XXI century. These phenomena pose a direct threat to citizens and national security of states. In the international sphere, they endanger the world community, destroy interstate relations, leading them to armed conflicts that take the lives of innocent citizens. In this destructive environment, organizers of criminal terrorist acts interfere in the internal affairs of countries and establish total control over sovereign politicians. The exposure of criminal and terrorist organizations in order to prevent terrorist threats is a necessity of our time.

The study of terrorism and terrorist acts in the interpretation of international conflicts is an urgent problem of the twenty-first century. These phenomena pose a direct threat to citizens and national security of states. In the international sphere, they endanger the world community, destroy interstate relations, leading them to armed conflicts that take the lives of innocent citizens. In a destructive environment, organizers of criminal terrorist acts interfere in the internal affairs of countries and establish total control over sovereign politicians. Exposing criminal and terrorist organizations in order to prevent terrorist threats is a necessity of our time.

The article provides examples of international conflicts between Armenia and Azeybarzhan and, of course, the state of terrorist activity against Ukraine by Russia. In addition, the author draws conclusions that will affect the preservation of global peace for future generations, the need to consolidate the forces of the entire international community in the fight against terrorist manifestations, their exposure and punishment, and notes that the Internet has become the main way to find accomplices for terrorist activities.

Key words: terrorism, terrorist acts, terrorist threats, multidimensional nature of the problem, history of terrorism, international terrorism, terrorism as a deformed multidimensional phenomenon.

Постановка проблеми. Однокореневі феномени тероризму є багатограними і тому досліджуються з точки зору вчених, які представляють різні науки: філософію, соціологію, психологію, конфліктологію, юриспруденцію, політологію тощо. Завдяки їм створено масивну, теоретичну, мультидисциплінарну базу, яка постійно поповнюється новими дослідженнями. Відповідно до багатоаспектності, схильності до видозмін, наукові підходи до явища тероризму різняться залежно від виду та ракурсу розгляду.

Французькі вчені Я. Майад та А.М. Дурантон-Крабол [1, с. 221] визначають поняття «тероризм», загалом відносячи його до злочину, що загрожує людському спокою та безпеці, ображає загальну совість і завдає шкоди людській гідності.

Американські вчені В. Маллісон і С. Маллісон розглядають міжнародний тероризм з точки зору загальної теорії права. Вони дають визначення терору: «це систематичне виконання крайнього насильства для досягнення публічних або політичних цілей» [2, с. 21].

У. Бек, Е. Гідденс, Б. Гросскап, М. Креншоу, В. Лакер, С. Ломброзо, Н. Лівінгстон, М. Функе, А. Шмідт розглядають тероризм у сфері політики. Е. Арегача визначав тероризм як акти, які самі по собі є традиційними формами загально-кримінальних кримінальних правопорушень, але вчиняються умисно з метою викликати паніку, безладдя і терор в організованому суспільстві, зруйнувати громадський порядок, паралізувати протидію терору з боку суспільних сил та інтенсифікувати лихоліття і страждання суспільства [3, с. 70].

Проблеми тероризму, терористичного акту є одними з найбільш гострих сучасних проблем. Дослідження їх проводиться в різних аспектах. Терористичний акт в аспекті міжнародного права досліджується в роботі В. Ф. Антипенко [4], як дестабілізуюче систем – не явище в соціально-філософському та соціологічному вимірах – у працях О. П. Дзьобаня [5], О. Г. Данильяна, Ю. Ю. Калиновського [6]. У науці кримінального права проблемі кваліфікації, зокрема кваліфікації терористичного акту, було присвячено публікації В. Ф. Антипенко [4], Ус О. В. [7], В. Я. Тація [8] та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз загроз тероризму як механізму організації міжнародних конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Походження тероризму світова історія відносить до 66–73 рр. до н.е., це терористичні акти, організовані єврейським політичним угрупованням зелотів (гр. «ревнителі»), які боролися методами терору проти римлян за автономію Фессалонії. Потім були Варфоломійвська ніч, Французька буржуазна революція, Паризька комуна, інквізиція, які ввійшли в історію як символи жорстокості та невинного насильства. Усі наступні прояви терористичних дій асоціюються з жорстокістю, насильством і страхом, а також з їхніми організаторами: легіонерами. Калігули, опричників послідовників Робесп'єра, НКВС Сталіна, службами безпеки Гітлера, Мао Цзедуна, Пол Пота, Піночета, Хусейна тощо [9]. У фашистській Німеччині механізм диктатури містив у собі терористичний апарат, що вирізнявся крайньою жорсткістю: СА, СС, гестапо, «Народний трибунал» тощо.

Фашизм став смертельною загрозою для всього людства, поставивши під питання існування багатьох народів. Використовувалася ретельно розроблена система масового знищення людей, за деякими підрахунками, через концентраційні табори пройшло близько 18 млн осіб усіх національностей Європи. В ХХ ст. спектр мотивів для використання методів терору не тільки істотно розширився, а й став постійним чинником суспільного життя.

Спецслужби низки тоталітарних держав у своїй діяльності стали використовувати терористичні методи. Державний тероризм набув такого розмаху, що 39-та сесія Генеральної Асамблеї ООН у 1984 р. ухвалила спеціальну резолюцію «Про неприпустимість політики державного тероризму і будь-яких дій держав, спрямованих на підрив суспільно-політичного ладу в інших суверенних державах» [10].

Найбільшу загрозу для світової спільноти становить міжнародний тероризм, стрімке зростання якого призвело до страждань і загибелі великої кількості людей. За даними журналу «Економіст», кількість жертв міжнародного тероризму з 1968 р. до 1995 р. становила близько 9 тис. осіб, а з 1996 р. до 2000 р. – вже близько 5 тис. осіб.

Початок ХХІ ст. увійшов в історію людства через небувалий за кількістю людських жертв терористичний акт у Нью-Йорку 11 вересня 2001 р. з боку релігійних екстремістів [9].

Незважаючи на те, що серед глобальних загроз людству міжнародний тероризм не входить до десятки найнебезпечніших, від цього він не втрачає своєї руйнівної сили та не стає небезпечнішим, бо він збудований на людиноненавистності, і жодні соціальні причини не можуть слугувати йому виправданням. Діяльність терористичних груп і організацій із середини ХХ ст. не має кордонів. Незважаючи на активну боротьбу з цим потворним антигуманним явищем, ніхто не застрахований від його погроз і нападів. Використовуючи тероризм і його прояви, зацікавлені суб'єкти вносять

у міжнародну обстановку страх і жах, розривають налагоджені зовнішні зв'язки чужих країн, порушують міжнародне право і права людини.

Фактично, терористичні дії виражають безпідставні амбіції і домагання агресивних міжнародних суб'єктів на те, що, за міжнародним правом, їм не належить. Чи варто після цього говорити про зникнення етичних виправдань терористів?...

Завдання терористів – завдати максимальної шкоди, не зважаючи на людські жертви, посіяти паніку в суспільстві, викликати в людей зневіру в здатність влади контролювати ситуацію, порушити спокійне і безпечне життя громадян. Акції терористичних організацій спрямовані не тільки на загострення і дестабілізацію обстановки в конкретному регіоні, а й на захоплення влади, територіальний передел, насильницьку зміну конституційного ладу.

Одним з прикладів ведення терористичної діяльності є конфлікт Азербайджана та Вірменії. Вірменія завжди проводила політику миру і співробітництва. Однак, Вірменією сприяла відродженню національної свідомості та єдності азербайджанців, Азербайджан перетворився на сильну, незалежну державу з розвинутою економікою, що включена до світового ринку, став автором регіональних нафтових, газових і комунікаційних проектів. Вірменія виявилася ізольованою від регіонального життя і проектів.

Війна в Україні сьогодні має інший характер, ніж більшість збройних конфліктів ХХІ століття. На сході країни йдуть бої за контроль над територіями, з чіткою лінією фронту, де війська обох сторін ведуть активні бойові дії. Водночас в інших регіонах України спостерігається інша картина – серія ударів, які більше нагадують терористичні акти, ніж традиційні військові дії.

Згідно з кримінальним кодексом США, тероризм визначається як насильницькі дії, спрямовані на залякування цивільного населення, вплив на державну політику шляхом примусу або масового знищення. Якщо розглядати події через цю призму, то обстріли Сергіївки, Кременчука, Харкова та Часового Яру можна назвати актами тероризму. Влучання ракети в торговий центр у Кременчуці, Одесі численні обстріли житлових районів Харкова касетними боєприпасами, удари по багатоповерхівках із масовими жертвами – усе це свідчить про спрямованість на знищення цивільної інфраструктури та мирного населення.

Росія в цих випадках не переслідує традиційних військових цілей. Вона не веде сухопутний наступ, її плани окупації Харкова провалилися, а житлові будинки не становлять військової загрози. Справжня мета таких атак – поширення страху серед українців, дестабілізація суспільства та спроба примусити Україну до поступок. Проте, як свідчить історія, бомбардування мирного населення нерідко мають протилежний ефект – зміцнюють рішучість опору.

Попри регулярні удари, багато українців адаптувалися до реалій війни. У містах, таких як Одеса, життя продовжується: люди п'ють каву в кав'ярнях, навіть не зупиняючись під час звуку сирен. Проте ракетні атаки мають конкретну стратегічну мету – змусити людей тікати, створюючи потік біженців, економічно послабити країну, підірвати її відновлення та перешкодити поверненню громадян з-за кордону. Постійні руйнування житлових будинків та інфраструктури створюють атмосферу нестабільності, яка заважає інвестиціям і розвитку.

Таким чином, ці обстріли мають чітку мету – посіяти хаос, страх і економічну нестабільність. Це відповідає класичним методам тероризму, спрямованого на підірив довіри до держави та послаблення її спроможності до опору.

Так, за 2024 рік було винесено 4 обвинувальних вироки за ст. 113 «Диверсія», за 2022 рік – 2 вироки (один – 258 та інший 258-1), за 2023 рік 1 вирок, за 2024 рік було винесено обвинувальних вироків за ст. 258 КК «Терористичний акт» – 1 вирок, тоді як за попередні роки не було винесено жодного обвинувального акту за ст. 258 КК України.

Висновки. Резюмуючи викладене, наголошу на власному погляді на феномен тероризму та інших, однокореневих із ним мультитавищ – це деформоване сприйняття дійсності, вибудоване на власних, спотворених амбіціях, людиноненависництві й уседозволеності; на державному рівні, із пріоритетом власної зверхності, привнесене в національну ідею. Якщо агресивні міжнародні суб'єкти мають покровителів, які користуються амбіціями терористів, з метою просування власних інтересів, вони повинні розуміти, що в майбутньому, у разі розбіжності їхніх інтересів з агресорами, цей механізм може бути спрямований проти них самих. Для збереження глобального миру майбутнім поколінням необхідна консолідація сил усієї світової спільноти в боротьбі з терористичними проявами, їх викриттям і покаранням.

Хоча відповідальність за протидію використанню Інтернету в терористичних цілях зрештою лежить на державах-членах, співпраця з основними зацікавленими сторонами в приватному секторі має вирішальне значення для ефективного виконання цієї функції. Упереджувальна взаємодія із зацікавленими представниками приватного сектору, такими як провайдери послуг Інтернет, веб-сайти, що надають послуги з розміщення користувацького контенту, і пошукові системи в Інтернеті, продовжуватиме відігравати важливу роль у справі обмеження доступності поширюваного через Інтернет контенту, пов'язаного з тероризмом.

У зв'язку з регулюванням використання Інтернету в терористичних цілях корисним було б створення партнерств між державним і приватним сектором. Схожі ініціативи були з успіхом розроблені стосовно інших сфер протидії тероризму і боротьби з кіберзлочинністю в цілому. Ініціативи такого роду ведуть до створення форуму для офіційного і неофіційного діалогу між партнерами з державного і приватного секторів, а також дозволяють здійснювати такі допоміжні заходи, як спільні навчальні програми, що можуть сприяти ліквідації бар'єрів у спілкуванні та подальшому зміцненню довіри та взаєморозуміння, а також виробленню членами партнерства, які беруть участь в партнерствах, однакової практики.

Список використаних джерел:

1. Duranton-Crabol A.M. L'Europe de l'extrême droite de 1945 à nos jours. Bruxelles, 1991, p. 221.
2. Mayaud Y. Le terrorisme. Paris, 1997. 146 p.
3. Aregecha E. The indian journal of International Law. 1977. V. XVII. № 1, p. 70.
4. Антипенко В.Ф. Протидія сучасному тероризму з позицій оцінки його міжнародної сутності. Тероризм і боротьба з ним. Аналіт. розробки, пропоз. наук. і практ. працівників: Міжвід. наук. зб. / За ред. А.І. Комарової, Ю.В. Землянського, В.О. Євдокимова та ін. К.: НДІ «Проблем людини», 2000. Т. 19(1). 610 с.
5. Дзюбань О. П. Насильство як модифікація антитолерантності. *Політологічний вісник* : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2011. Вип. 54. С. 121–132.
6. Danilyan O., Dzeban O., Kalynovskyi Yu. Social instability as a global trend of the modern world. *Cogito*. 2022. Vol. 14, issue 3. P. 141–161.
7. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції / О. В. Ус. Харків : Право, 2018. 368 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 5-те вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2015. 528 с.
8. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2: Особлива частина / за заг. ред. В. Я. Тація та ін. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. 1040 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Tatsii_Vasyl/Kryminalnyi_kodeks_Ukrainy_Naukovo-praktychnyi_komentar_u_dvokh_tomakh_Tom_2_Osoblyva_chastyna.pdf (дата звернення: 04.02.2025).
9. Світова історія тероризму. URL: <http://xne1.afidiskdd7a4d.com/about/bezopasnost/> (Дата звернення: 20.03.2025).

10. Резолюція ГА ООН «Про неприпустимість політики державного тероризму та будь-яких дій держав, спрямованих на підриг суспільно-політичного устрою в інших суверенних державах». 39 сесія, 1984 р. URL: <http://www.un.org/ru/ga/39/docs/39res.shtml/> (Дата звернення: 29.03.2025).

11. Попович О. С. Терористичний акт: поняття, склад злочину, кваліфікація: автореферат дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2019. 21 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16540> (дата звернення: 15.01.2025).

